

החלטה לפי סעיף 14 לחוק התחרות הכלכלית, התשמ"ח-1988

בדבר מתן פטור מאישור להסדר כובל להסכם בין

בנק ירושלים בע"מ לבין הפניקס חברה לביטוח בע"מ, הפניקס

פנסיה וגמל בע"מ ושותפות אשראי לא סחיר – הפניקס עמיתים

1. פתח דבר

לפניי בקשה למתן פטור לפי סעיף 14 לחוק התחרות הכלכלית, התשמ"ח-1988 (להלן **חוק התחרות**), להסדר בין בנק ירושלים בע"מ (להלן **הבנק**) לחברות הפניקס חברה לביטוח בע"מ (להלן **הפניקס ביטוח**); הפניקס פנסיה וגמל בע"מ (להלן **הפניקס פנסיה**) ושותפות אשראי לא סחיר – הפניקס עמיתים (להלן **הפניקס עמיתים**), (הפניקס ביטוח, הפניקס פנסיה והפניקס עמיתים להלן יחדיו **הפניקס**).

במסגרת ההסדר הבנק יקים חברה חדשה אשר תעמוד בהגדרת "תאגיד עזר" כהגדרת המונח בחוק הבנקאות (רישוי), תשמ"א-1981 (להלן **תאגיד עזר**), אליה יעביר את תיק האשראי הצרכני, וחברת הפניקס תשקיע פיננסית בתאגיד העזר תמורת 19.99% ממניות תאגיד העזר. הבנק ינהל את תיק האשראי הצרכני והפניקס לא תהיה מעורבת כלל בניהולו.

לאחר שבחנתי את ההסדר בין הצדדים ואת השפעתו על התחרות בשווקים הרלוונטיים ולאחר שהתייעצתי עם הוועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי ההסדר בין הצדדים אינו מגביל את התחרות בחלק ניכר של שוק המושפע ממנו, כי עיקרו של ההסדר אינו בהפחתת התחרות או במניעתה וכי אין בהסדר כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרו. לאור האמור, מצאתי כי ההסדר ראוי לפטור לפי סעיף 14 לחוק התחרות, בהתאם לנימוקים שיפורטו להלן.

2. ההסדר והצדדים לו

הבנק הוא חברה ציבורית בשליטת יצוא חברה להשקעות בע"מ (87%),¹ העוסקת בעיקר במתן אשראי לדיור וענף הנדל"ן. בתוך כך, הלוואות לרכישת דירת מגורים, נדל"ן מסחרי ומימון בניה לדיור; מתן אשראי צרכני וגיוס פיקדונות לזמן קצוב; וכן העמדת אשראי צרכני בנקודות מכירה קמעונאיות. בנוסף, לבנק יש פעילות גם בשוק ההון, ניהול חשבונות עו"ש ושירותי בנקאות לתושבי חוץ.

הפניקס היא קבוצת חברות בראשה חברת הפניקס אחזקות בע"מ (להלן **הפניקס אחזקות**), שהיא חברה ציבורית. הפניקס עוסקת (בעצמה ובאמצעות חברות בנות), בין היתר, בתחומי הביטוח לסיכונים שונים; תיווך במוצרי ביטוח באמצעות החזקה בסוכנויות ביטוח; במתן אשראי עסקי, מימון פרויקטים לבניה, אגרות חוב והלוואות לא סחירות; בתחומי החיסכון לטווח ארוך – ובכלל זה, פוליסות ביטוח חיים, קרנות פנסיה וקופות גמל; במתן שירותים פיננסיים – ובכלל זה, ניהול נכסים פיננסיים, שיווק וניהול השקעות עבור לקוחות, חיתום וניהול קרנות נאמנות; וכן במתן הלוואות למבוטחי ועמיתי הפניקס כנגד כספי החיסכון שלהם.

הפניקס אחזקות באמצעות הפניקס השקעות ופיננסים בע"מ מחזיקה ב- 61.7% מהון המניות של חברת גמא ניהול וסליקה בע"מ (להלן **גמא**). גמא עוסקת במימון, סליקה וניהול של שוברי כרטיסי אשראי מסוגים שונים, ניכיון צ'קים, פקטורינג, שירותי התאמות כרטיסי אשראי והלוואות לפרטיים כנגד שעבוד נכסי נדל"ן. עיקר פעילותה של גמא הוא במגזר העסקי והיא אינה עוסקת במתן אשראי צרכני ללקוחות פרטיים.

¹ יתר המניות מוחזקות בידי הציבור (13%).

3. הניתוח התחרותי

3.1 עיקרו של ההסדר

ההסדר הוא הסדר להשקעה פיננסית, במסגרתו, הבנק יקים תאגיד עזר אליו יעביר את כל תיק האשראי הצרכני, וכן את כל הזכויות בנוגע לאשראי צרכני שיועמד על ידי הבנק לאחר השלמת העסקה. זאת, למעט הבעלות המשפטית ביחס ל-5% מתיק האשראי, שתישאר בידי הבנק, כאשר הזכויות וההתחייבויות הכלכליות ביחס לאותם 5% יועברו אף הן לידי תאגיד העזר. הפניקס תבצע השקעה פיננסית בתאגיד בתמורה להקצאת -19.99% ממניותיו.

הניהול השוטף ותפעול התיק יעשה על ידי הבנק בלבד, זאת בין היתר גם נוכח הדרישות הרגולטוריות הנגזרות מההגדרה כאמור של "תאגיד עזר".

ההסדר כולל אופציה חד פעמית להעברת תיק משכנתאות בהיקף כספי שקבוע בהסכם מהבנק לתאגיד העזר. החלטתי תחול על אופציה זו, אך לא תחול ביחס לכל אופציה אחרת שלא פורטה בהחלטת פטור זו ובפרט לא תחול על אופציות לרכישת מניות נוספות על ידי הפניקס.

ההסדר כולל הוראות שונות ותניית אי תחרות החלה על הבנק בלבד. ההוראות השונות מפרטות מצבים שונים שהבנק מנוע מלבצע, בכלל זה, איסור העברת השליטה בתאגיד העזר לצדדים שלישיים; איסור רכישת שליטה במישרין או בעקיפין בתאגיד העוסק בתחום האשראי הצרכני; איסור רכישת פעילות בתאגיד העוסק בחלקו בפעילות אשראי צרכני שלא במסגרת תאגיד העזר או שלא בשיתוף הפניקס; וכן תניית אי התחרות המגבילה את הבנק בהיקף פעילות באשראי צרכני למשך שנתיים במקרה שהבנק יגרור את הפניקס למכור את אחזקותיה בתאגיד העזר (להלן **תניית אי התחרות**).

מנגד, הפניקס אינה מחויבת שלא להתחרות בתאגיד העזר, אך במידה ותעשה זאת תעמוד לבנק אופציית CALL לרכוש את המניות שהוקצו בהתאם להסדר. חשוב לציין כי במקרה זה

תניית אי התחרות שהוזכרה לעיל לא תחול. בנוסף, זכותה של הפניקס למנות דירקטור תישלל.

3.2 נחיצות הכבילות

ההסדר הוא הסדר השקעה פיננסית במסגרתו הבנק נהנה מהשקעה פיננסית שתאפשר את הרחבת פעילותו במתן אשראי צרכני ללקוחותיו, תוך הלימה עם דרישות ההון העצמי הרגולטוריות הנדרשות בנושא זה. מן הצד השני, הפניקס, אשר אינה פעילה בתחום האשראי הצרכני, נהנית מאפיק השקעה בתיק אשראי פעיל עם מערך תפעול מלא, לרבות הבטחת הביצועים הפיננסיים של תיק האשראי בדרכים שונות.

שוכנעתי כי ההוראות השונות המגבילות את הבנק וכן תניית אי התחרות דרושות על מנת למנוע פגיעה בהפניקס נוכח השקעתה בתאגיד העזר. מהמידע שהובא בפני עולה כי תכליתן של הוראות אלה הוא לרכז את כל פעילות תיק האשראי הצרכני של הבנק בתאגיד העזר, ולצמצם מצבים של פעולה חד צדדית של הבנק שיפעל כדי להוציא את הפניקס מההסדר ולהמשיך לפעול בתחום האשראי הצרכני, באופן שירוקן מתוכן את ההשקעה של הפניקס. לפיכך, אין מדובר בהסדר שעיקרו הפחתת התחרות או מניעתה ואין בו כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרו – בכך מתקיימים תנאי סעיף 14(א)(2) לחוק.

3.3 השפעת ההסדר על התחרות

ההסדר העומד לפני הוא הסדר בין שני גורמים המספקים בין היתר אשראי מסוגים שונים. בין הצדדים קיימים אומנם יחסי תחרות בתחומים מסוימים, אך גם בהם נתחי השוק של הצדדים אינם משמעותיים.

כפי שיפורט להלן, אין לצדדים יחסי תחרות קרובים בתחום האשראי הצרכני מושא הסדר זה, אך ראוי לציין כי הפניקס היא מתחרה פוטנציאלית שעשויה להיכנס לתחום בשנים הקרובות. יחד עם זאת, ההסדר אינו מעלה חששות תחרותיים.

נכון להיום, אין חפיפה בין פעילות הצדדים בתחום האשראי הצרכני. קיים שוני בין מוצרי האשראי שכל צד נוטה להציע, מבחינת ממוצע גובה ההלוואות, תנאי הריבית, תקופת פירעון ההלוואה והדרישה לבטוחות כנגד מתן ההלוואה. פעילות הבנק שתועבר לתאגיד העזר מאופיינת בהיעדר דרישת בטוחה כנגד ההלוואה, היינו "הלוואות סולו". מנגד, ההלוואות בהפניקס ניתנות כנגד שיעבוד נכס. בנוסף, כל אחד מהצדדים פונה לקהל יעד שונה על פי רוב. בעוד פעילות תאגיד העזר תכוון למשקי בית, פעילות הפניקס באמצעות חברת גמא מכוונת אל קהל יעד במגזר העסקי, ביניהם יזמי נדל"ן.

חלקו של הבנק במערכת הבנקאית, הן ביחס להיקף האשראי שהוא מעמיד והן ביחס לתחומים פעילות בנקאיים נוספים, הוא קטן. כמו כן, מאחר שרוב לקוחות הבנק אינם מנהלים בו חשבונות עובר ושב, יכולתו להפעיל כוח שוק כלפיהם בתחום האשראי הצרכני פחותה משמעותית מזו של בנקים אחרים. לצד הבנק, פועלים מספר שחקנים משמעותיים בתחום האשראי, ביניהם חברות כרטיסי אשראי, גופים מוסדיים שונים, חברות אשראי חוץ בנקאי, חברות P2P. נוסף על אלה קיימים גופים שונים אשר מצויים בשלבים שונים בתוך תהליך קבלת רישיון מידי הרגולטור הייעודי רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון.²

יוער כי ביום 26.12.2022 הפניקס הגישה לבורסה דוח מידי על מינוי נושא משרה בכירה, שיוגדר כמנהל תחום אשראי קמעונאי.³ מבדיקת הרשות עולה כי הפניקס רק החלה לבחון את אפשרות כניסתה לתחום ואינה קרובה להתחיל פעילות עצמאית.

לאור האמור לעיל, שוכנעתי כי בשנים הקרובות ההסדר אינו מגביל את התחרות בחלק ניכר של שוק המושפע ממנו, ולפיכך החלטתי לקצוב את תקופת הפטור לשלוש שנים בלבד.

² להרחבה ראו דוח הוועדה לבחינת התחרות בשוק האשראי – דוח שלישי (2021):

<https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/16-8-21.aspx?fullSiteView=true>

³ להודעה באתר הבורסה לניירות ערך:

<https://maya.tase.co.il/reports/details/1420499>

4. סוף דבר

לאחר שנועצתי עם הוועדה לפטורים ולמיזוגים, ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק התחרות ולהעניק את הפטור המבוקש לתקופה של 3 שנים. החלטתי זו נתונה לערר בפני בית הדין לתחרות על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור, בהתאם לסעיף 15(א) לחוק התחרות.

מיכל כהן

הממונה על התחרות

י"א שבט תשפ"ב

13 ינואר 2022